

Toruń, 2 kwietnia 2019 r.

Ks. dr hab. Zbigniew Wanat
Wydział Teologiczny UMK w Toruniu

ul. Powstańców Śląskich 7, 87-100 Toruń
Tel.: 603 165 781
E-mail: z.wanat@diecezja.torun.pl
wanat@umk.pl

Autoreferat

Niniejsza prezentacja, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora, § 18. 2. przedstawia moje: a) osiągnięcia naukowe, a) osiągnięcia w zakresie opieki naukowej i kształcenia młodej kadry oraz c) działalność popularyzującą naukę. Informacje te zostaną poprzedzone krótkim ukazaniem mojej drogi naukowej.

I. Życiorys naukowy

Urodziłem się 24 stycznia 1961 roku w Gdyni. Tam chodziłem do szkoły podstawowej. Potem przez pięć lat uczył się w Technikum Łączności w Gdańsku. W roku 1981 zdałem egzamin dojrzałości. Następnie przez trzy lata studiowałem na Wydziale Elektrycznym Politechniki Gdańskiej.

W latach 1984-1990 odbyłem studia filozoficzno-teologiczne w Wyższym Seminarium Duchownym diecezji chełmińskiej w Pelplinie. W roku 1990 na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim obroniłem pracę magisterską pt. *Uzasadnienie nakazu przebaczenia chrześcijańskiego w Ef 4, 32*, którą napisałem pod kierunkiem bpa prof. dra hab. Jana Szlagi. W tymże roku otrzymałem święcenia kapłańskie i rozpocząłem pracę jako wikariusz parafii Matki Boskiej Zwycięskiej w Toruniu. W roku szkolnym 1990/1991 oraz 1991/1992 pracowałem jako nauczyciel religii w Zespole Szkół Elektrycznych w Toruniu.

W latach 1992-1997 odbyłem studia specjalistyczne na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim w zakresie teologii moralnej. W ich trakcie w roku akademickim 1995/1996 byłem zatrudniony na Wydziale Teologii KUL jako asystent i prowadziłem ćwiczenia z teologii moralnej ogólnej na roku drugim kursu „B”. Okresy wakacyjne wykorzystywałem na naukę języka niemieckiego i włoskiego oraz kwerendę materiałów do pracy doktorskiej. W roku 1993 korzystałem z biblioteki przy katedrze teologii moralnej na Wydziale Teologicznym

Uniwersytetu Ludwika-Maksymiliana w Monachium, kierowanej wówczas przez prof. Johanna Gründela, a w 1995 miałem okazję spotkać się ze znanym teologiem moralistą Giuseppe Angelinim i odwiedzać bibliotekę Wydziału Teologicznego Północnych Włoch w Mediolanie. W roku 1997 obroniłem pracę doktorską pt. *Prawda jako korelat sumienia w świetle nauczania Jana Pawła II. Aspekt teologiczny*, napisaną pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Janusza Nagórnego.

Od września 1997 jestem wykładowcą teologii moralnej w Wyższym Seminarium Duchownym w Toruniu. W latach 1997-2002 wykładałem teologię moralną w Toruńskim Instytucie Teologicznym (dawniej Kolegium Teologiczne Diecezji Toruńskiej). W latach 1999-2003 w ramach zajęć zleconych wykładałem teologię moralną szczegółową w Wyższym Seminarium Duchownym Zgromadzenia Ducha Świętego w Bydgoszczy. W roku akademickim 2001/2002 prowadziłem zajęcia z teologii moralnej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (grant dydaktyczny). Od 1 listopada 2002 zostałem zatrudniony na stanowisku adiunkta w Zakładzie Teologii Moralnej i Katolickiej Nauki Społecznej na Wydziale Teologicznym UMK, a po reorganizacji w Katedrze Teologii Moralnej i Duchowości.

W 2012 roku Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu opublikowało moją rozprawę habilitacyjną pt. *Sumienie w blasku Prawdy. Polska teologia sumienia XX wieku*. Po kolokwium, które odbyło się 21 czerwca 2012 roku, decyzją Rady Wydziału Teologicznego UMK uzyskałem stopień doktora habilitowanego nauk teologicznych. Od 2017 roku jestem kierownikiem Katedry Teologii Moralnej i Duchowości. Mieszkam i pomagam duszpastersko w parafii Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Toruniu na Stawkach.

II. Osiągnięcia naukowe

1. Ogólna charakterystyka dorobku naukowego

Kierunek poszukiwań naukowych na polu teologii moralnej w dużym stopniu wyznaczyła moja działalność dydaktyczna. Po uzyskaniu stopnia doktora w 1997 roku rozpocząłem zajęcia z teologii moralnej szczegółowej, które obejmowały m.in. sakramentalny wymiar życia moralnego, zagadnienia bioetyczne oraz przygotowanie do sprawowania sakramentu pokuty i pojednania. Stąd obok tematu sumienia, którym szczególnie zainteresowałem się podczas studiów doktoranckich, właśnie tematyka prowadzonych zajęć stała się przedmiotem moich artykułów. W ramach przygotowań do zajęć wykorzystywałem aktualne dokonania innych teologów moralistów, czego owocem są także recenzje ich

książek. W ten sposób na mój dorobek przed habilitacją oprócz monografii *Sumienie w blasku Prawdy. Polska teologia sumienia XX wieku*, Toruń 2012 złożyło się dwadzieścia osiem artykułów, dwanaście recenzji, redakcja jednej monografii wieloautorskiej pt. *Bioetyka personalistyczna wobec wyzwań biomedycyny*, Toruń 2011 oraz dwanaście sprawozdań, osiemnaście artykułów popularnych i redakcja czterech numerów biuletynu katechetycznego.

Po habilitacji w 2012 roku znacznie powiększyłem swój dorobek naukowy, który obejmuje jedną monografię *Hipokrates i sumienie. Teologiczny aspekt formacji moralnej pracowników służby zdrowia*, Pelplin 2019, redakcję czterech monografii wieloautorskich, które ukazały się w Wydawnictwie Naukowym UMK:

1. *Dar życia. W 25 rocznicę publikacji instrukcji „Donum vitae”*, Toruń 2012,

2. *Rodzina sercem cywilizacji miłości. W dwudziestą rocznicę publikacji Listu do rodzin św. Jana Pawła II*, red. Z. Wanat, I. Werbiński, Toruń 2014,

3. *Odkrywać dar Chrztu świętego*, red. S. Suwiński, Z. Wanat, Toruń 2017,

4. *Żyć łaską Chrztu świętego*, red. S. Suwiński, Z. Wanat, Toruń 2017,

osiemnaście artykułów opublikowanych w czasopismach naukowych i opracowaniach zbiorowych, siedemnaście recenzji książek, siedem recenzji wydawniczych opracowań i monografii naukowych oraz łącznie kilkadziesiąt recenzji artykułów naukowych napisanych dla czasopism teologicznych: „Family Forum”, „Roczniki Teologii Moralnej” / „Roczniki Teologiczne”, „Sosnowieckie Studia Teologiczne”, „Studia Gdańskie”, „Studia Pelplińskie”, „Forum Teologiczne”, „Studia Nauk Teologicznych PAN”, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, „Teologia i Moralność”.

2. Omówienie głównych obszarów badawczych

a) Problematyka sumienia

Obszarem badawczym, który towarzyszy mi niezmiennie od czasu studiów doktoranckich na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim jest problematyka sumienia. Na początku tego okresu, gdy byłem na etapie poszukiwania tematu pracy doktorskiej, została opublikowana encyklika Jana Pawła II *Veritatis splendor*. To pod jej wpływem zdecydowałem się skupić na temacie sumienia, uwzględniając całe dotychczasowe nauczanie papieża. W ten sposób powstała rozprawa doktorska pt. *Prawda jako korelat sumienia w świetle nauczania Jana Pawła II. Aspekt teologiczny*, którą napisałem pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Janusza Nagórniego. W kolejnych latach pontyfikatu Jana Pawła II przybywało wypowiedzi na tematy moralne, do których nawiązywałem kontynuując refleksję nad sumieniem. Jej owocem były następujące artykuły: *Człowiek sumienia na drogach rozumu*

i wiary, w: *Polska filozofia wobec Fides et ratio. Toruń 19-21.04.1999 – materiały z konferencji*, red. M. Grabowski, Toruń 1999, s. 183-193; *Sumienie błędne w świetle nauczania Jana Pawła II*, „Theologica Thoruniensia” 1 (2000), s. 241-271; *Chrześcijaнин człowiekiem sumienia w świetle nauczania Jana Pawła II*, „Razem”. Biuletyn Instytutu Akcji Katolickiej Diecezji Toruńskiej 4 (2000), s. 24-36; *Problem kreatywności ludzkiego sumienia*, „Theologica Thoruniensia” 3 (2002), s. 249-262; *Dialogalny wymiar ludzkiego sumienia. Na kanwie nauczania Jana Pawła II*, „Sosnowieckie Studia Teologiczne” 6 (2003), s. 299-311; *Sumienie*, w: *Jan Paweł II – Encyklopedia Nauczania Moralnego*, red. J. Nagórny, K. Jeżyna, Radom 2005, s. 511-516; *W trosce o prawe sumienie*, w: *Świadek nadziei. Ks. prof. Janusz Nagórny – twórca i nauczyciel teologii moralnej*, red. A. Derdziuk, Lublin 2008, s. 243-254; *Troska o sumienie troską o godność człowieka*, w: *W trosce o godność człowieka*, red. S. Mazur, T. Syczewski, Drohiczyń 2008, s. 23-42.

Przekonany o aktualności i znaczeniu tematu sumienia zdecydowałem się rozszerzyć perspektywę badawczą na całą rodzimą teologię moralną. Wstępna analiza źródeł, w efekcie której powstał artykuł: *Stan badań nad polską teologią sumienia XX wieku*, „Teologia i Moralność” 2 (2007), s. 119-135, utwierdziła mnie w zamiarze ukazania dorobku polskich moralistów. Po kilku latach pracy powstała rozprawa pt. *Sumienie w blasku Prawdy. Polska teologia sumienia XX wieku*, Toruń 2012, która stała się podstawą uzyskania stopnia doktora habilitowanego.

Po habilitacji temat sumienia powrócił m.in. w związku z ożywioną dyskusją dotyczącą tzw. klauzuli sumienia w odniesieniu do zawodów medycznych: *Profetyczny wymiar sprzeciwu sumienia*, „Teologia i Moralność” (2013) nr 2, s. 19-33; *Sumienie jako przymiot intelektu czy nakaz pochodzący od Boga?* w: *Humanizm chrześcijański w medycynie*, red. G. Świątecka, Gdańsk 2016, s. 9-20 oraz debatą społeczną wokół kwestii bioetycznych: *Obrona życia ludzkiego jako kwestia prawego sumienia*, „Teologia i Moralność” (2017) nr 2, s. 53-68; *Problem sumienia – kilka uwag o źródłach teologicznej refleksji nad rozpoznaniem dobra i zła*, w: *Przestrzeń sumienia w życiu publicznym. Materiały sesji naukowej zorganizowanej w Toruniu w dniach 18-19 listopada 2016 roku*, red. R. Wiśniewski, Toruń 2017, s. 13-16. Wtedy też kielkował pomysł, by wychodząc od refleksji nad istotą sumienia pójść w stronę formacji moralnej pracowników służby zdrowia. To od stanu ich sumień w dużej mierze zależy podejście wszystkich ludzi do życia ludzkiego na każdym etapie jego rozwoju. Pomysł ten ostatecznie przybrał kształt monografii, która połączy rozważania teologicznomoralne z pastoralnym podejściem do środowiska medycznego. Monografia ta zostanie omówiona oddzielnie. Natomiast wśród wartych polecenia recenzowanych publikacji

była książka *Włodzimierz Zatorski OSB, Dar sumienia, Tyniec Wydawnictwo Benedyktynów, Kraków 2006, ss. 96*, „Teologia i Człowiek” (2012) nr 2 (20), s. 242-247.

b) Sakramentalny wymiar życia moralnego

Kolejnym moim obszarem badawczym jest sakramentologia moralna. Ze względu na zajęcia z seminarzystami, które przygotowują ich do posługi kapłańskiej, prace skupiły się na problematyce sakramentu pokuty i pojednania, w szczególności na osobie spowiednika. Efektem refleksji nad posługą spowiednika, inspirowaną bogatym nauczaniem Jana Pawła II, był artykuł: *Kapłan-spowiednik – sługa miłości potężniejszej niż grzech*, „Teologia i Człowiek” (2006) nr (7-8), s. 271-288. Natomiast owocem lektury nowych publikacji innych znawców problematyki spowiedniczej były recenzje książek m.in.: Anselma Grüna, *Spowiedź. Uroczystość pojednania, tłum. G. Sowiński, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 2004, ss. 86*, „Theologica Thoruniensia” 5 (2004), s. 493-499; ks. Tadeusza Borutki, *Spowiednik wobec problemów społecznych, Kraków 2006, ss. 176*, „Teologia i Człowiek” nr 11 (2008), s. 247-252 oraz *Grzechy w kratkę. O spowiedzi z ojcem Piotrem Jordanem Śliwińskim rozmawiają Elżbieta Kot i Dominika Kozłowska, Wydawnictwo Znak, Kraków 2008, ss. 184*, „Teologia i Moralność” 3 (2008). Kwestie sakramentu pokuty i pojednania pośrednio podjąłem także w artykułach: *Soteryjne uzasadnienie nakazu przebaczenia chrześcijańskiego w Ef 4, 32*, „Theologica Thoruniensia” 4 (2003), s. 253-263 i „*Odpuść nam nasze winy, jako i my odpuszczamy naszym winowajcom*”, w: *Słowa nadziei*, red. M. Mróz, Toruń 2005, s. 135-160.

Po habilitacji, już w świetle nauczania kolejnych papieży, problematyka spowiednicza doszła do głosu w artykułach: *Troska Benedykta XVI o kapłanów jako szafarzy sakramentu miłosierdzia*, „Studia Theologica Varsaviensia” 54 (2016) nr 2, s. 31-57 oraz *Spowiednik jako uczestnik rewolucji czułości. Na marginesie encykliki Evangelii Gaudium Papieża Franciszka*, „Studia Gdańskie” 38 (2016), s. 227-238. Owocem refleksji nad kolejnymi książkami na temat spowiedzi było kilka kolejnych recenzji: Ks. Marek Leśniak, ks. Antoni Świerczek, *Spowiednik wobec wymogów etyki seksualnej. Posługa w konfesjonale*, Wydawnictwo Św. Stanisława BM, Kraków 2009, ss. 84, „Forum Teologiczne” 13 (2012), s. 226-229; O. Andrzej Derdziuk i o. Adam Zwierz, *Spowiedź kobiet*, Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej GAUDIUM, Lublin 2011, ss. 194, „Collectanea Theologica” 82 (2012) nr 3, s. 211-217; Wilfrid Stinissen OCD, *Spowiedź. Sakrament odpuszczenia grzechów. Kilka myśli w obronie sakramentu pokuty*, tłum. J. Iwaszkiewicz, Wydawnictwo W drodze, Poznań 2010, ss. 56, „Teologia i Człowiek” (2013) nr 1 (21), s. 171-176; O. Kazimierz Fryzeł

CSsR, *Jak zadbać o swoją... spowiedź*, wyd. *Homo Dei*, Kraków 2012, ss. 124, „Collectanea Theologica” 84 (2014) nr 1, s. 203-208; Kard. Jorge Medina Estéves, *Idziesz do spowiedzi?* tłum. W. Dzieża, Wydawnictwo Bernardinum 2013, ss. 104, „Teologia i Człowiek” (2014) nr 4, s. 283-289; Bartłomiej Stypa, *Odpowiedzialność spowiednika za życie duchowe małżonków*, Wydawnictwo Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2017, ss. 420, „Studia Gdańskie” t. 43 (2018), s. 315-318. Natomiast 1050 rocznica chrztu Polski stała się okazją, by – w perspektywie daru i zadania – podkreślić moralne znaczenia chrztu świętego. Owocem wspólnej pracy stały się dwie monografie: *Odkrywać dar Chrztu świętego*, red. S. Suwiński, Z. Wanat, Toruń 2017 i *Życie łaską Chrztu świętego*, red. S. Suwiński, Z. Wanat, Toruń 2017. Inny wątek rozważań, tym razem nad sakramentem małżeństwa, sprowokowała adhortacja papieża Franciszka: *Searching for People and Accompanying them on their Journey Back. Notes on the margins of the Pastoral Guidelines for Exhortation Amoris Laetitia of the Polish Episcopal Conference*, „Studia Gdańskie” t. 43 (2018), s. 187-202.

c) Zagadnienia bioetyczne

Szeroko rozumianą problematykę wartości ludzkiego życia, od poczęcia do naturalnej śmierci przed habilitacją podjąłem w następujących artykułach: *Jesień życia człowieka według Jana Pawła II*, „Theologica Thoruniensia” 5 (2004), s. 277-289; *Dar rodzicielstwa. W dziesiątą rocznicę opublikowania encykliki Jana Pawła II Evangelium vitae*, „Theologica Thoruniensia” 6 (2005), s. 303-325; *Zapłodnienie in vitro jako kwestia sumienia*, w: *Ksiądz Profesor Janusz Nagórny – teolog moralista (1950-2006)*, red. K. Jeżyna, J. Gocko, W. Rzepa, Lublin 2010, s. 263-285; *Dziecko jako dar Boży. W czterdziestą rocznicę opublikowania encykliki Pawła VI Humanae vitae*, „Teologia i Moralność” 3 (2008), s. 127-149; *In vitro za parawanem szczęścia, etyki i sumienia. Szukając pozytywnych aspektów bieżącej debaty bioetycznej*, w: *Bioetyka personalistyczna wobec wyzwań biomedycyny*, red. Z. Wanat, Toruń 2011, s. 69-100 oraz redagując monografię pt. *Bioetyka personalistyczna wobec wyzwań biomedycyny*, Toruń 2011. Natomiast owocem lektury najnowszych publikacji omawiających kwestie bioetyczne były recenzje: *P. Bortkiewicz, Tanatologia. Zarys problematyki moralnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2000, ss. 304, „Theologica Thoruniensia” 2 (2001), s. 317-320; *J. Wróbel, Człowiek i medycyna. Teologicznomoralne podstawy ingerencji medycznych*, Wydawnictwo Księży Sercanów „SCJ”, Kraków 1999, ss. 501, „Theologica Thoruniensia” 3 (2002), s. 394-399.

Po habilitacji kontynuacją refleksji nad zagadnieniami bioetycznymi były rozważania pt. *Dar życia ludzkiego – cud miłości Bożej czy cud biomedycyny?* w zredagowanej przeze mnie rocznicowej monografii: *Dar życia. W 25 rocznicę publikacji instrukcji „Donum vitae”*, red. Z. Wanat, Toruń 2012, artykuł w monografii: *Odpowiedzialne rodzicielstwo w dobie absolutyzowania wolności*, w: *Rodzina sercem cywilizacji miłości. W dwudziestą rocznicę publikacji Listu do rodzin św. Jana Pawła II*, red. Z. Wanat, I. Werbiński, Toruń 2014, s. 67-86 oraz *Problematyka śmierci i umierania w Nowej Karcie Pracowników Służby Zdrowia*, w: *Etyczne, medyczne i prawne dylematy wokół śmierci mózgu*, red. W. Sinkiewicz, R. Grabowski, Dom Wydawniczy Margrafesen, Bydgoszcz 2017, s. 27-46. Natomiast wśród recenzowanych książek dotyczących problematyki bioetycznej są: *Bp Andrzej F. Dziuba, Służyć życiu, Wydawnictwo Ojców Franciszkanów, Niepokalanów 2012*, ss. 344, „Teologia i Człowiek” (2013) nr 4 (24), s. 177-181 oraz *Adam Sikora, Europejskie standardy bioetyczne w perspektywie dialogu cywilizacyjnego, Redakcja Wydawnictw Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2013*, ss. 216, „Collectanea Theologica” 84 (2014) nr 4, s. 264-269.

d) Inne zagadnienia moralne

Obok trzech głównych obszarów badawczych podejmowałem refleksję także nad innymi zagadnieniami. Przed habilitacją były to m.in. rozważania dotyczące ludzkiej wolności: *Jezus Chrystus drogą do prawdziwej wolności*, „Theologica Thoruniensia” 2 (2001), s. 243-258; *Trudny dar wolności w perspektywie biblijnego początku według nauczania Jana Pawła II*, „Paedagogia Christiana” (2002) nr 1, s. 21-31; powołania do miłości: *„Największa jest miłość” (1 Kor 13, 13). Szczęście nieustannie odkrywane*, „Theologica Thoruniensia” 2 (2001), s. 259-271; *Bóg jest miłością (1 J 4, 8. 16). Odkryć i przyjąć miłość – znaleźć szczęście*, w: *Mądrość życia. W szkole cnót chrześcijańskich*, red. M. Mróz, Toruń 2003, s. 111-131 oraz trudności z jej konsekwentnym przeżywaniem: *Celibat jako problem kapłańskiego życia. Na marginesie książki księdza Piotra Dzedzeja „Porzucone sutanny”*, w: *Celibat znakiem płodności duchowej w Chrystusie*, red. I. Werbiński, Toruń 2009, s. 279-291.

Rozważania podjęte po habilitacji dotyczyły m.in. szeroko rozumianych owoców życia moralnego: *Zwyczajna świętość*, „Studia Nauk Teologicznych PAN” 6-7 (2011-2012), s. 87-99; *Świadectwo wiary*, „Communio” 34 (2014) nr 2, s. 88-105; *Sprawiedliwość dzięki miłości w świetle encykliki Benedykta XV Deus Caritas est*, w: *Bóg jest miłością. Komentarz do encykliki Benedykta XVI*, red. W. Łużyński, Toruń 2015, s. 135-153; *Chrześcijańska*

roztropność. *Porzucona czy porzucana?* „Ateneum Kapłańskie” 166 (2016) z. 3, s. 468-478; *The Timeless Nature of the Moral Message of St. John Paul II's Pilgrimages to Croatia*, w: *The Search for identity and its pastoral challenges. The theological legacy of John Paul II*, ed. D. Zagórski, Saša Horvat, Pelplin 2018, s. 55-73.

3. Założenia metodologiczne i omówienie monografii

Podsumowaniem dotychczasowych poszukiwań w głównym obszarze moich zainteresowań naukowych jest monografia pt. *Hipokrates i sumienie. Teologiczny aspekt formacji moralnej pracowników służby zdrowia*, Wydawnictwo Bernardinum, Pelplin 2019. Jej krótkie omówienie należy rozpocząć od przypomnienia, że formacja moralna pracowników służby zdrowia swoimi korzeniami sięga tzw. przysięgi Hipokratesa. Od wieków układane są kodeksy deontologiczne i etyczne, które są świadectwem troski samego środowiska medycznego o jakość wykonywanego zawodu, w tym o jego poziom etyczny. Kościół katolicki, który służbę chorym i cierpiącym uważa za istotną część swojego posłannictwa, docenia, inspiruje i wspiera te starania. W codziennej działalności pracowników służby zdrowia dostrzega aktualizację odkupieńczej miłości Chrystusa – Boskiego Lekarza i Miłosiernego Samarytanina, a ze względu na specyfikę tego posłannictwa nazywa ich *slugami życia*. Sposobem wspierania ich formacji etycznej i moralnej jest poświęcana tym problemom refleksja teologiczna. Jej potrzebę dodatkowo uzasadnia współczesny rozwój badań medycznych i biologicznych oraz zmieniający się kontekst społeczno-kulturowy.

Dotychczasowe opracowania dotyczące formacji moralnej pracowników służby zdrowia słusznie zwracały uwagę na znaczenie dwóch aspektów refleksji, teologicznomoralnego i pastoralnego, jednak zwykle koncentrowały się na jednym z nich. W ten sposób powstawały opracowania albo etyczne i teologicznomoralne albo pastoralne. Prezentowana monografia jest próbą całościowego ujęcia tematu, które bierze pod uwagę oba te aspekty refleksji. Ponadto w możliwie szeroki sposób uwzględnia ona aktualne uwarunkowania etycznej strony wykonywanego zawodu. Autor nie powiela istniejących już opracowań o charakterze etycznym czy bioetycznym, lecz skupia się na dwóch zagadnieniach, które – patrząc od strony teologicznej – mają podstawowe znaczenie dla kształtowania tożsamości pracowników służby oraz jakości wykonywanej przez nich pracy, która powszechnie określana jest jako powołanie. Są nimi zagadnienie sumienia i wartości życia ludzkiego od poczęcia do naturalnej śmierci. Dopelnieniem rozważań wokół tych dwóch kwestii jest ukazanie praktycznego aspektu formacji moralnej pracowników służby

zdrowia. W Kościele katolickim dokonuje się ona w kontekście sakramentalnym oraz odwołuje się do osobowych wzorów, jakimi są zarówno kanonizowani święci, jak i szlachetni przedstawiciele środowiska medycznego. Zwieńczeniem refleksji jest spojrzenie na przyszłość działalności formacyjnej w perspektywie nadziei, którą uzasadnia przede wszystkim ogromny potencjał katolików świeckich, a od strony dostępnych środków wzmacnia m.in. współczesna technologia informacyjna.

Teologiczny charakter refleksji prezentowanej w monografii oznacza nade wszystko odwołanie się do światła Bożego Objawienia, które bynajmniej nie umniejsza roli naturalnego rozumu, ale wzmacnia go i dopełnia tam, gdzie on dochodzi do kresu swoich możliwości. Ważnym źródłem rozważań nad formacją moralną jest także nauczanie Kościoła katolickiego kierowane zarówno do całego szerokiego środowiska pracowników służby zdrowia, jak i do reprezentantów poszczególnych zawodów medycznych. Podstawową metodą badawczą, która została wykorzystana do przygotowania książki, była krytyczna analiza tekstów, zarówno źródłowych, jak i literatury przedmiotu. Ze względu na temat dotyczący praktycznej strony życia, na kolejnych etapach pracy, której owocem są rozdziały monografii, autorowi towarzyszyła pastoralna zasada: widzieć – oceniać – działać. W ten sposób powstała publikacja, która ma pomóc w formacji moralnej pracowników służby zdrowia, nie będąc jednak podręcznikiem ani formacyjnym kompendium. Nie jest tym bardziej kolejnym opracowaniem dotyczącym Hipokratesa i etycznej treści przypisywanej mu przysięgi, która ciągle inspiruje świat medyczny. Polski czytelnik bez trudu znajdzie na ten temat interesujące rozważania lekarzy, etyków i teologów.

Autor skupiając się na sumieniu, jego naturze i funkcjonowaniu oraz na fundamentalnej wartości życia ludzkiego, w tytule książki celowo wskazał jednak na Hipokratesa. Tekst przypisywanej mu przysięgi lekarskiej wyraża bowiem bezwarunkowy szacunek dla życia ludzkiego od poczęcia do naturalnej śmierci: „Nikomui, nawet na żądanie, nie dam śmiercionośnej trucizny, ani nikomu nie będę jej doradzał, podobnie też nie dam nigdy niewieście środka poronnego”. Od wieków te słowa stanowią jeden z podstawowych wyznaczników etosu zawodów medycznych. Ich przypominanie jest obecnie szczególnie ważne. W dobie dramatycznej walki między cywilizacją życia a cywilizacją śmierci Hipokrates pyta o stan sumień współczesnych lekarzy i innych pracowników służby zdrowia, pyta, jakie miejsce w ich hierarchii wartości zajmuje ludzkie życie. W ten sposób autor zaprasza czytelnika do osobistego przemyślenia tych ważnych spraw oraz odkrywania, że Bóg obdarzył człowieka sumieniem dla „życia w miłości” i dla „miłości (miłowania) życia”.

Ma też nadzieję, że książka zachęci do konkretnych działań we wspólnocie Kościoła, by w takim duchu formować pracowników służby zdrowia.

III. Osiągnięcia w zakresie opieki naukowej i kształcenia młodej kadry

Po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego trzy razy uczestniczyłem w postępowaniu habilitacyjnym przygotowując:

1. Recenzję dorobku naukowo-dydaktycznego i rozprawy pt. *Europejskie standardy bioetyczne w perspektywie dialogu cywilizacyjnego*, Poznań 2013 przedstawionej w przewodzie habilitacyjnym ks. dr. Adama Sikory rozpoczętym na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu (data recenzji: Toruń, 21.02.2014 r.);

2. Recenzję w postępowaniu habilitacyjnym ks. dra Jana Kalniuka, która obejmowała jego działalność naukową, dydaktyczną, popularyzatorską i organizacyjną, w szczególności rozprawę pt. *Pasterska posługa kapłana w kontekście daru i zadania. Aspekt teologicznomoralny*, Kraków 2014, przeprowadzonym na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. (data recenzji: Toruń, 18.04.2015 r., spotkanie komisji habilitacyjnej odbyło się 18.05.2015 r. na UP JPPII w Krakowie);

3. Opinię w postępowaniu habilitacyjnym ks. dra Andrzeja Pryby, przeprowadzonym na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. (data recenzji: Toruń, 12.09.2016 r., spotkanie komisji habilitacyjnej odbyło się 14.10.2016 r. na WT UAM w Poznaniu).

W odniesieniu do opieki naukowej nad doktorantami i osobami ubiegającymi się o nadanie stopnia doktora, jestem promotorem jednego obronionego doktoratu:

1. Ks. mgra lic. Andrzeja Piernikarczyka, *Błogosławiona Maria Marta Wiecka jako wzór świętości osób pełniących dzieła miłosierdzia* – publiczna obrona odbyła się 16.11.2016 r. Stopień doktora teologii nadany Uchwałą Rady Wydziału Teologicznego UMK z dnia 30.11.2016 r.

oraz promotorem dwóch otwartych przewodów doktorskich:

1. Ks. mgra lic. Dariusza Kułakowskiego, *Duchowość małżeńska według materiałów formacyjnych Stowarzyszenia Wiernych „Spotkania Małżeńskie”* – data otwarcia przewodu: 17.09.2013 r.

2. Ks. mgra lic. Wojciecha Retmana, *Posługa duchowa osobom przebywającym w hospicjum w Domu Sue Ryder* – data otwarcia przewodu: 24.05.2013 r.

Przygotowałem recenzje trzynastu doktoratów:

1. Ks. mgra lic. Krzysztofa Naczka pt. *Życie oddane Bogu w świetle orędzi przekazanych Vassuli Ryden* (Toruń, 16.11.2012, publiczna obrona odbyła się 11.12.2012 na WT UKSW w Warszawie)

2. Ks. mgra lic. Marka Zbarackiego pt. *Postawy wobec osób niepełnosprawnych a preferowane wartości instruktorów pracujących w warsztatach terapii zajęciowej w świetle literatury i badań własnych* (Toruń, 14.11.2013 r., publiczna obrona odbyła się 3.12.2013 na WT UKSW w Warszawie)

3. O. mgra lic. Norberta Ariela Cebuli OFM pt. *Odpowiedzialność kierowcy za bezpieczeństwo na drodze. Studium teologiczno-moralne* (Toruń, 17.11.2014 r., publiczna obrona odbyła się 4.12.2014 na WT UP JPII w Krakowie)

4. O. mgra lic. Bartłomieja Stypy pt. *Odpowiedzialność spowiednika za życie duchowe małżonków* (Toruń, 11.09.2015 r., publiczna obrona odbyła się 25.09.2015 na WT KUL w Lublinie)

5. P. mgra lic. Pawła Adama Makowskiego pt. *Problemy moralne dyplomacji w nauczaniu Jana Pawła II* (Toruń, 11.11.2015 r., publiczna obrona odbyła się 2.12.2015 na WT UAM w Poznaniu)

6. Ks. mgra lic. Krzysztofa Stanibuły pt. *Chrześcijańska formacja moralna jako droga do dojrzałej osobowości w świetle publikacji G. W. Allporta* (Toruń, 4.12.2015 r., publiczna obrona odbyła się 17.12.2015 na WT KUL w Lublinie)

7. P. mgr lic. Lidii Szymańskiej pt. *Przesłanie moralne sakramentów uzdrowienia w nauczaniu Jana Pawła II* (Toruń, 8.05.2016 r., publiczna obrona odbyła się 21.06.2016 na WT UKSW w Warszawie)

8. Ks. mgra lic. Sebastiana Konrada Kijaka pt. *Założenia ideowe ośrodków hospicyjno-paliatywnych w Polsce. Studium teologicznomoralne* (Toruń, 20.11.2016, publiczna obrona odbyła się 13.12.2016 na WT UKSW w Warszawie)

9. P. mgr lic. Anny Małgorzaty Stramy pt. *Problem kryzysu cnoty wstydlivosti w świetle nauczania Kościoła i wybranej literatury teologicznomoralnej* (Toruń, 21.06.2017, publiczna obrona odbyła się 5.06.2017 na WT UP JPII w Krakowie)

10. P. mgr lic. Małgorzaty Pyć pt. *Duch Święty w formacji sumienia. Studium na podstawie publikacji polskich teologów moralistów okresu posoborowego* (Toruń, 13.09.2017 r., publiczna obrona odbyła się 28.09.2017 na WT KUL w Lublinie)

11. P. mgra lic. Pawła Bieńkowskiego pt. *Moralny wymiar odpowiedzialności artystycznej w świetle twórczości przedstawicieli polskiej muzyki rap* (Toruń, 15.12.2017, publiczna obrona odbyła się 23.01.2018 na WT UKSW w Warszawie)

12. P. mgr lic. Aleny Androsik pt. *Wiara w Boga jako fundament chrześcijańskiego życia moralnego według ks. Leona Haroszki MIC (1911-1977)* (Toruń, 11.05.2018 r., publiczna obrona odbyła się 21.06.2018 na WT KUL w Lublinie)

13. P. mgr lic. Magdaleny Tafelskiej pt. *Dietricha von Hildebranda odpowiedź na wartość w relacji lekarz-pacjent. Studium aksjologiczno-etyczne* (Toruń, 3.01.2019 r., publiczna obrona odbyła się 18.02.2019 na WT UAM w Poznaniu).

Ponadto od początku pracy byłem opiekunem dwudziestu dziewięciu obronionych prac magisterskich (5 na UKSW i 24 na UMK) i dwudziestu trzech obronionych licencjatów zawodowych (17 na UKSW i 6 na UMK) oraz recenzentem czterdziestu jeden prac magisterskich i siedmiu licencjatów zawodowych.

IV. Działalność popularyzująca naukę

W ramach działalności popularyzującej naukę mogę wskazać na jej dwa podstawowe rodzaje: czynny udział w konferencjach naukowych oraz zaangażowanie w ich organizację.

1. Czynny udział w konferencjach naukowych

Po habilitacji w sposób czynny uczestniczyłem w kilkunastu konferencjach i spotkaniach naukowych. Tematyka wystąpień dotyczyła przede wszystkim głównych obszarów moich zainteresowań teologicznych. I tak dla przykładu, problematyki sumienia dotyczyły wystąpienia podczas Ogólnopolskiego Spotkania Naukowego Stowarzyszenia Teologów Moralistów pt. *Profetyczny wymiar sprzeciwu sumienia* (Zakopane, 10.06.2013), podczas XIII Gdańskich Spotkań z Etyką Lekarską pt. *Sumienie jako przymiot intelektu czy nakaz pochodzący od Boga?* (Gdańsk, 16.04.2016), podczas XXII Colloquia Torunensia w ramach panel eksperckiego pt. *Problem sumienia – kilka uwag o źródłach teologicznej refleksji nad rozpoznaniem dobra i zła* (Toruń, 18.11.2016), a także podczas XVII Sympozjum Teologicznego nt. „*Evangelium vitae o nową kulturę życia*” pt. *Obrona życia ludzkiego jako kwestia prawego sumienia* (Kazimierz Biskupi, 22.02.2017).

Z zagadnieniami sakramentologii moralnej wiązały się wystąpienia podczas Spotkań Formacyjnych Prowincji św. Franciszka z Asyżu w Polsce pt. *Współczesne problemy w posłudze sakramentu pokuty i pojednania* (Pakość, 25.04.2014), podczas Ogólnopolskiego Spotkania Naukowego Stowarzyszenia Teologów Moralistów nt. „*Sakrament pokuty – współczesne wyzwania. W 30-lecie Reconciliatio et paenitentia Jana Pawła II*”

i przewodniczenia sesji III pt. *Wokół problematyki zadośćuczynienia* (Licheń, 16.06.2014), podczas Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej nt. „Oblicza miłosierdzia. Przesłanie moralne Kościoła” – wykład pt. *Miłosierdzie – miłość potężniejsza niż grzech* (Lublin, 9.12.2015), a także cykl wykładów i dyskusji dla norweskiej polonii pt. *Sakrament pokuty i pojednania – Spowiedź czy przesłuchanie?* (Alesund-Brattvag, 5.03.2016).

Refleksja wokół nauczania współczesnych papieży obecna była podczas Ogólnopolskiego Spotkania Naukowego nt. „Teologia moralna wobec ekologicznej perspektywy ochrony środowiska” i przewodniczenia sesji II pt. *O ekologii z różnych perspektyw* (Warszawa, 15.06.2015), podczas wystąpienia w ramach Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej nt. „Implikacje teologicznomoralne adhortacji *Amoris laetitia*” pt. *Towarzystwo małżonkom na forum internum w świetle adhortacji Amoris laetitia* (Nysa, 13.06.2017) oraz podczas Międzynarodowej Konferencji Naukowej nt. „In search of the truth. From Nicolaus Copernicus to Benedict XVI (W poszukiwaniu prawdy. Od Mikołaja Kopernika do Benedykta XVI) pt. *Prawda jako korelat sumienia w nauczaniu Benedykta XVI* oraz przewodniczenia panelowi pt. *Moralny wymiar prawdy* (Toruń, 17.04.2018).

2. Zaangażowanie organizacyjne

Najważniejszym wydarzeniem naukowym, które organizowałem po uzyskaniu habilitacji była międzynarodowa konferencja naukowa z okazji 1050 rocznicy chrztu polski na temat: *Chrzest święty – dar i wyzwanie* (Toruń, 21-22.04.2016). Wraz z ks. dr. hab. Stanisławem Suwińskim byłem jej kierownikiem naukowym. Konferencja ta jest przykładem współpracy międzynarodowej, gdyż wśród prelegentów byli naukowcy z zagranicznych ośrodków, m.in. z Uniwersytetu Komenskigo w Bratysławie (Słowacja), Uniwersytetu Nawarry w Pampelunie (Hiszpania) i Papieskiego Uniwersytetu Urbaniana w Rzymie.

Moje zaangażowanie w popularyzację nauki na poziomie lokalnym, w Toruniu i regionie od kilkunastu lat wiąże się z pełnieniem funkcji koordynatora na Wydziale Teologicznym UMK *Toruńskiego Festiwalu Nauki i Sztuki*. W roku 2019 to wydarzenie odbędzie się już po raz 19-ty, a tematem wiodącym festiwalu będą *Oblicza komunikacji*. Funkcja koordynatora polega m.in. na znalezieniu potencjalnych prelegentów – specjalistów, których badania wiążą się z tematem wiodącym i zachęceniu, by zgłosili propozycje swoich wykładów. Koordynator bierze także udział w procedurze rankingowej, w efekcie której akceptowane są propozycje imprez festiwalowych oraz podejmuje działania organizacyjno-promocyjne. W wyniku wszystkich tych działań koordynatora, niewidocznych dla uczestnika

festiwalu, w tym roku Wydział Teologiczny podczas festiwalu zaprosi na wykład ks. prof. dr hab. Jana Perszona pt. *Moje kontakty z duchami*.

Formą działania o charakterze popularnym jest cykl wykładów w roku akademickim 2018/2019 w klasztorze Sióstr Karmelitanek Bosych w Łasinie, które dotyczą moralnych aspektów nauczania Kościoła. Natomiast przykładem popularyzowania współczesnego nauczania Kościoła wśród młodzieży może być wystąpienie podczas XIII Dnia Papieskiego w Toruniu VII LO im. Wandy Szuman w Toruniu, pt. *Bł. Jan Paweł II – Papież dialogu z młodymi* (Toruń, 22.10.2013).

V. Informacje dodatkowe

1. Udział w towarzystwach naukowych

Od ponad dwudziestu lat, już od czasu studiów doktoranckich, uczestniczę w spotkaniach i pracach Stowarzyszenia Teologów Moralistów (dawniej Sekcja Polskich Teologów Moralistów). Jako wieloletni członek stowarzyszenia zostałem wybrany do Komisji Rewizyjnej na kadencję 2016-2019. Jestem także członkiem Polskiego Towarzystwa Teologicznego, oddziału Toruńskiego oraz członkiem stowarzyszenia naukowego *Bioethicists in Central Europe* z siedzibą w Wiedniu (od 2010 roku). Od 2013 roku należę do rady naukowej rocznika „Perspectiva”.

2. Funkcje organizacyjne pełnione w UMK

Uchwałą nr 122 Senatu UMK z 30.10.2012 zostałem powołany w skład Komisji Oceniającej UMK na czas trwania kadencji organów kolegialnych, tj. na lata 2012-2016 i uczestniczyłem w jej spotkaniach. Ponownie na kadencję 2016-2020). W latach 2012-2016, a także w obecnej kadencji 2016-2020 jestem członkiem Wydziałowej Rady ds. Dydaktyki i Efektów Kształcenia na Wydziale Teologicznym oraz członek Wydziałowej Rady ds. Jakości Kształcenia na Wydziale Teologicznym. W roku akademickim 2016/2017 byłem kierownikiem podyplomowego studium w zakresie bioetyki na Wydziale Teologicznym UMK, a od roku 2017 jestem kierownikiem katedry Teologii Moralnej i Duchowości.

3. Współpraca międzynarodowa

Jednym z pól współpracy międzynarodowej jest członkostwo w stowarzyszeniu naukowym *Bioethicists in Central Europe*. Obok dorocznych spotkań stowarzyszenia, jego owocem były dwa pobyty naukowe w Wiedniu w ramach realizacji projektu badawczego „Hipokrates i sumienie”. Była to najpierw kwerenda biblioteczna i konsultacje na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Wiedeńskiego (20-24 października 2015) oraz kontynuacja

kwerendy bibliotecznej na Uniwersytecie Medycznym w Wiedniu oraz na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Wiedeńskiego (12-20 października 2017). Natomiast owocem pobytu i wykładów na Uniwersytecie Kościelnym św. Damazego w Madrycie w ramach Programu Erasmus+ (26-20.11.2018) jest nawiązanie bliższych kontaktów pomiędzy katedrami Teologii Moralnej funkcjonującymi na Wydziałach Teologicznych obu uniwersytetów. Współpraca ta dotyczy m.in. powołanego na Wydziale Teologicznym UMK w Toruniu zespołu badawczego „Bible, Hermeneutics and Morality” (2019).

4. Nagrody i wyróżnienia Rektora UMK

W związku z zaangażowaniem na polu naukowo-badawczym oraz organizacyjnym na rzecz uniwersytetu otrzymałem zespołową Nagrodę Rektora UMK III stopnia za osiągnięcia w dziedzinie organizacyjnej w roku 2016 (Toruń, 15.09.2017), dwa wyróżnienia Rektora UMK za osiągnięcia uzyskane w dziedzinie naukowo-badawczej w roku 2012 (Toruń, 11.11.2013) i w roku 2014 (Toruń, 19.11.2015) oraz wyróżnienie Rektora UMK za osiągnięcia uzyskane w dziedzinie naukowo-badawczej i organizacyjnej w roku 2017 (Toruń, 19.09.2018).

x. *Miguel Varas*